

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt: 6. No. 19. 1942

HEKİM HACI PAŞAYI TALEBESİNDEN SİNAN PAŞANIN METHETMESİ

Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

İstanbul kütüphanelerinde çok değerli Türk Müelliflerinin el yazisiyle ve istinsah edilmiş müteaddid eserleri mevcuttur. Bu eserlerde bazan müellifleri hakkında mühim ve tercemei hal kitaplarına geçmemiş malûmata müsadif oluyoruz. Bunlar ancak bu eserlerin yalnız mazruflarile değil zarflerile yani muhteviyatından haric notlar tetkik olundukça meydana çıkıyor.

Anadolumuzun İbni Sina'sı denmeğe seza olan, Mısırdaki tıp ve ilim tahsilinden sonra Aydın oğlu Mehmed beyin daveti üzerine Birgi'ye gelen Konyalı Hacı Paşa (Hızır bin Ali) nin İstanbul kütüphanelerinde tamamen telif mahiyetinde Arabca bir çok eserleri vardır, ve bunların el yazisiyle nüshaları az değildir. Nitekim Topkapı sarayında Ahmed III kütüphanesinde 2070 Numarada Kitabüşşifa (شفاء الالام و دواء الالام) eseri Hacı paşamızın el yazisiyle olan nüshadır. İşte bu nüsha vefat tarihi olan 820 (1417) senesinden Saraya intikal edinceye kadar bir çok ellerde dolaşmıştır. Muhakkak ki hayatından beri gelen en eski nüshalardandır. İşte bu nüshanın başındaki boş sahifede talebesinden olduğu yazılan Sinan paşanın Hacı paşaya 3 beyitli bir methiyesi vardır. (şekil-1) Bunun başı veya sonu varını bilmiyoruz. Bu güne kadar başka bir sureti elimize geçmedi.

Tercemesini üsdadımız Profesör Şerefeddin Yaltkayadan reca ettik, bize bu suretle mealen terceme ettiler :

— Şifa kitabı ariflerin göğsünün şifasıdır (1):

Ondan fazilet erbabının mahrum kalması bir bedbahtlıktır.

[1] Mısra'daki (لصدور) kelimesi (لصدر) olursa vezin dürüst olur.
(Mütercim notu)

cuttur. Hafif harâret neşreden bu ocaklar sayesinde ahalide Soğukalgınlığı. Anjin, Rumatizma vesair hastalıklar nadiren görülürmüş... 100 yaşını aşkın hele 80 - 90 yaşlarında binlerce insan mevcut olup, bunlar kışın en şiddetli zamanlarında, sabah namazlarını mahalle camilerinde kırlar ve aptestlerini sokaklarda daima akan çeşmelerde alırlarmış.. Sakallarında, bıyıklarında buz parçaları asıldığı halde, hiç ateş yüzü görmeyen camilere bu ihtiyarlar devam ederlermiş.

Sobanın evlerde kullanılmasından sonra, kış hastalıkları peyda olmaya başlamış. Çünkü, odaların fazla sıcaklığı yüzünden gevşeyen vücutler, dışarının keskin soğuğu yüzünden Kırıklık ve Hastalıklar baş göstermeğe başlamış...

Tandıra ait bilmeceler, darbimeseller, tandır konma marasimi, büyü (Tılsım) hususunda tandırın rolü, tandır başında bayanların manileri ve buna benzer A d e t 'leri ayrı ayrı toplamak ve incelemek uzun boylu bir R e p o r t a j, aynı zamanda sademizin dışında olduğundan, bahsetmekten sarfı nazar edilmiştir...

ESKİ TIBBİ VE İÇTİMAİ FOLKLORUMUZA DAİR KÜTAHYADA İNANMALAR

HAMDİ AYDIN
Kütahya Kütüphanesi Nüdüü

— Dağlarda, kırlarda kabirlere inanıp hastalığın gitmesi veya hud bir muradın husulü için iplik bağlarlar.

— Gecé uyku uyuyamıyan çocukları Ergun tekkesi Semahanesinde kuyuya baktırmağa götürürler ve türbedarından da bir nüsha alıp takarlar.

— Gebe kadınlara Ayva yedirirlerse doğacak çocuk güzel yüzlü ve beyaz çehreli olur.

— Vücudünü yel kaplayanları ocakdan yetişme adam Geyik boynuzu ile sığaşırsa iyi olur.

— Nazar isabet edip hasta olmuş kimseleri şöyle iyi ederler : Yemek tuzunu Demir Tavada kavurup hastanın başını bir tülbendle örtüp üzerinde bir çanakda bulunan soğuk su içerisine dökerler. Tuzlar patlar, nazar da, hastalık da gider derler.

— Cild hastalığı gibi vücutta ürpermeler veya çibanlar olursa ocaklı bir adam, bir incili küpeyi bir fincanda kuyruk yağına buluşturduktan sonra üç def'a mesheder veya çibanlara sürer. Bu çibanlar geçerse Tutma imiş geçdi derler.

— Çenede, kulakda olan Çıban veya ürpermelere ömründe bir denizden geçmiş kimse Çakmak çeliği ile çakmak taşından üç def'a şirare çıkartarak püh püh ederse hastalık iyi olur ve çakma olmuş derler.

— Boyunda olan çıban vesair hastalıklara yılanlık ve köstebek hastalığı derler. Hayran balı köyündeki Ocaklıya gider, orada sığaşılanır, ve biraz da Köstebek hayvanının etini yemesini tavsiye ederler.

— Her karnı ağrıyan kimse Kütahyada Ayva tanesi denilen otun çiçeğinden kaynatır, suyunu içer.

— Ellerinde, yüzlerinde Seğil çıkaran kimselere bir Ocaklı kimse Çam pulcaki ile sığaşılar ve çam pulcakini kuruyuncuya kadar muhafaza ederler, seğiller de kurur gider.

— Mevlevihanede medfun Ergun Çelebiye adamak suretile bir kadın çocuk ister. Çocuk olursa adaklı derler ve mevlevi olur.

— Uyuz hastalığını Yoncalı hamamında bekleyen canimden beklerler. Orada bir canım vardır. Onun şifalı suyu iyi gelirmiş.

— Sıtma hastalığına tutulanlarda koluna tüylü bir kadın bir iplik bağlarsa iyi olur derler.

— Huysuz bir çocuğun huyunu değiştirmesi için Acar Sultan kabrine giderler ve yarım kıyye kadar üzüm saçarlar.

— Ağzı burnu eğrilmiş kimseleri Germiyan pabucu ile sığamışlardır. Hayvanlara dahi yaptırırlar.

— Yarık bir çocuğu, Çamlıcadaki Dedenin ince çamlarından birisini yarıp, onun arasından geçirirler ve o genç çamı yine bağlarlar, bitişir. Çocukda yarıklık gider diye inanırlar. Bu oradaki Ocaklı tarafından yapılır.

— Bir tali' durgunu Hatuniye camiinin yanındaki kabre kendi giydiği eşyadan bir şey kor, bir hafta orada durdurur ve sonra alır. Tali'de açıldı derler.

-- Cumartesi günü kadınlar evlerinde ekmek yapmazlar, bereket olmaz.

— Akşamdan sonra sirke vermezler. Zaruri olarak verirlerse kömür korlar (sirke bozulur).

— Ayakda iken Leylek görmek o sene mesirelere çok gideceğine işaretdir, derler.

— Kapı eşiğine oturulmaz iftira gelir derler.

— Su üzerine abdest yapılmaz. Mezbelelik yerlerde Cin vardır. Abdest edenleri çarpar derler.

— Ceviz ağacı altında yatılmaz. Cevizi kim dikerse boynu kadar kalın olduğu vakitte ölür derler.

— Kadın yolda erkeğin önünden geçerse erkeğin işi ters gider derler.

— Kendisinde büyü var zanneden kadın Geyiğin kakasile karıştırılan suyu hamamın iki kapısı arasında dökünür, büyü geçdi derler.

Kaymakların üzerine çörek otu korlar, olmazsa bereket olmaz, hayvan da zarar görür derler.

— Kütahyada inanılan makamlar: Hacı Ahmed Sultan, Ahi Erbasan, Ahi Temürliden, Paşam Sultan, Öksüz oğlan, Açar Sultan, Fatma ana, Uran, Ergun, Huda rabbim.

KÜTAHYADA AKSU MESİRESİNİN SELÇUK EFSANESİ

HAMDİ AYDIN

Kütahya Kütüphane Müdürü

Kütahyaya yarım saat mesafede Yenice dağının eteklerindeki tepeden üç su kaynar. Bunlara aksu derler. Bu tepenin havası pek lâtifdir. Burada otlayan hayvanların etleri, sütleri ve yoğurtları çok lezzetli olur. Kütahya pazarlarında böylece malûm olduğu için seve seve alınır, satılır ve rağbet görür.

Bu üç kaynaktan bir tanesi Koca Aksudur. İkinci kaynâyana Ortanca Aksu, Üçüncü kaynağa da küçük Aksu denir.

Büyük aksu dedikleri yerde Selçuk padişahlarından birisinin yaptırdığı köşk vardır derler, enkazını görenler ve bilenler oldu-